

YOSHLARNING KASBIY POTENSIAL IMKONIYATLARINI OSHIRISHGA QARATILGAN ZAMONAVIY TADQIQOTLARNING KONSEPTUAL ASOSLARI

Rashidova Madina Raxmatovna

*Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti,
tayanch doktorant, assistent*

Annotatsiya. Ushbu tezis yoshlarning kasbiy salohiyatini oshirishga qaratilgan zamonaviy tadqiqotlarning konseptual asoslarini o'rganadi. Unda yoshlarni jadal rivojlanayotgan mehnat bozorida muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan ko'nikma, bilim va malakalar bilan qurollantirishga qaratilgan tashabbuslarni asoslovchi asosiy nazariy asoslar va metodologiyalar ko'rib chiqiladi. Mavjud adabiyotlar va empirik natijalarni umumlashtirgan holda, ushbu tadqiqot bu asosiy tushunchalarni turli sharoitlarda yoshlarning kasbiy o'sishini ta'minlaydigan samarali dasturlarni yaratish uchun qanday qo'llash mumkinligi haqida keng qamrovli tushuncha berishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: global iqtisodiyot, kasbiy potensial, hard skills, soft skills, inson kapitali, ijtimoiy kognitiv nazariya, madaniy kontekst

Abstract. This thesis examines the conceptual foundations of modern research aimed at increasing the professional potential of young people. It examines the main theoretical foundations and methodologies that justify initiatives aimed at equipping young people with the skills, knowledge, and abilities necessary for success in the rapidly developing labor market. Summarizing the available literature and empirical findings, this study aims to provide a comprehensive understanding of how these key concepts can be applied to create effective programs that ensure the professional growth of young people in various conditions.

Keywords: global economy, professional potential, hard skills, soft skills, human capital, social cognitive theory, cultural context.

Аннотация. Данный тезис исследует концептуальные основы современных исследований, направленных на повышение профессионального потенциала молодежи. В нем рассматриваются основные теоретические основы и методологии, обосновывающие инициативы, направленные на вооружение молодежи навыками, знаниями и умениями, необходимыми для достижения успеха на стремительно развивающемся рынке труда. Обобщая существующую литературу и эмпирические результаты, данное исследование направлено на предоставление всестороннего понимания того, как эти ключевые понятия могут быть применены для создания эффективных программ, обеспечивающих профессиональный рост молодежи в различных условиях.

Ключевые слова: глобальная экономика, профессиональный потенциал, hard skills, soft skills, человеческий капитал, социально-когнитивная теория, культурный контекст

Kirish

Hozirgi global iqtisodiyot va jadal rivojlanayotgan mehnat bozorlari sharoitida yoshlarning kasbiy potentsiali tadqiqotchilar, o'qituvchilar, siyosatchilar va manfaatdor tomonlarning diqqat markaziga aylandi. Kasbiy muhitning murakkablashuvi, texnologik taraqqiyot va jamiyat talablarining o'zgarishi yoshlar qobiliyatlarining rivojlanishiga hissa qo'shadigan omillarni har tomonlama tushunishni talab qiladi. Ushbu tezis nafaqat individual o'sish, balki butun jamiyatning barqaror rivojlanishi uchun muhim bo'lgan yoshlarning kasbiy salohiyatini oshirishga bag'ishlangan zamonaviy tadqiqotlarning konseptual asoslarini o'rganishga qaratilgan.

"Kasbiy potensial" atamasi yoshlar o'zlari tanlagan sohalarda muvaffaqiyatga erishishlari uchun o'zlarida shakllantirishi kerak bo'lgan keng ko'lamli kompetensiyalar, ko'nikmalar, munosabatlar va bilimlarni o'z ichiga oladi. U muayyan kasblarga xos texnik ko'nikmalarni (hard skills) ham, muloqot, jamoada ishlash va moslashuvchanlik kabi ko'nikmalarni (soft skills) ham o'z ichiga oladi. Texnologik innovatsiyalar, globallashtirish va demografik o'zgarishlar tufayli

mehnatning tabiati o'zgarib borar ekan, bu salohiyatni samarali tarbiyalashning nozik jihatlarini tushunish zarurati tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Ta'lim muassasalari, korxonalar va davlat tashkilotlari zimmasiga uzluksiz ta'lim va kasbiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlaydigan muhitni yaratish, yoshlarning nafaqat hozirgi ish talablariga tayyor bo'lishini, balki kelajakdagi qiyinchiliklarni yengishga qodir bo'lishini ta'minlash vazifasi yuklatilgan.

Yoshlarning kasbiy salohiyatini oshirishga qaratilgan zamonaviy tadqiqotlarning konseptual asoslari ko'p qirrali bo'lib, turli fanlararo asoslardan kelib chiqadi. Ushbu asoslar inson kapitali nazariyalari, ijtimoiy kognitiv nazariya, rivojlanish psixologiyasi, ijtimoiy tarmoqlar va murabbiylikning rolini o'z ichiga oladi. Quyida ushbu muhim tadqiqot sohasi haqidagi tushunchamizni umumlashtiruvchi asosiy tarkibiy qismlar keltirilgan:

Inson kapitali nazariyasi

Inson kapitali nazariyasiga ko'ra, ta'lim va kadrlar tayyorlashga sarflangan mablag'lar shaxsning mahorati, bilimi va qobiliyatini oshiradi, shu orqali uning mahsuldorligi va iqtisodiy qiymatini oshiradi. Yoshlarni rivojlantirish nuqtai nazaridan, bu nazariya sifatli ta'lim va kasb-hunar ta'limi dasturlaridan foydalanish muhimligini ta'kidlaydi. Ta'limning yuqori darajalari yaxshiroq ish istiqbollari va yuqori daromad olish salohiyati bilan bog'ligiga, shuningdek, yoshlarni turli kasb yo'nalishlariga tayyorlash uchun ham texnik ko'nikmalarga, ham shaxslararo ko'nikmalarga e'tibor qaratish muhimdir.

Ijtimoiy kognitiv nazariya

Albert Bandura tomonidan ishlab chiqilgan ijtimoiy kognitiv nazariya xulq-atvorni rivojlantirishda kuzatish orqali o'rganish, taqlid qilish va modellashtirishning rolini ta'kidlaydi. U shaxsiy samaradorlikning ahamiyatini - shaxsning muayyan vaziyatlarda muvaffaqiyatga erishish qobiliyatiga bo'lgan ishonchini ta'kidlaydi. Asosiy elementlarga quyidagilar kiradi: O'z samaradorligi, ya'ni o'z samaradorligining kuchli hissi yoshlarni qiyin maqsadlarga intilishga va to'siqlar oldida bardosh berishga undashi mumkin. Shuningdek, rol modellari, ya'ni muvaffaqiyatli mutaxassislarga ta'sir ko'rsatish yoshlarni ilhomlantirishi va ularning karyera intilishlarini shakllantirishi mumkin.

Yosh psixologiyasi

Rivojlanish psixologiyasi sohasidagi tadqiqotlar yoshlarning rivojlanish bosqichlari va shaxsiyatning shakllanishi hamda karyera qarorlarini qabul qilishga ta'sir qiluvchi omillar haqida tushuncha beradi. Muhim jihatlariga quyidagilar kiradi: Shaxsiyatni rivojlantirish, ya'ni o'smirlik va erta balog'at yoshi karyera imkoniyatlarini o'rganish va kasbiy shaxsiyatni shakllantirish uchun muhim davrlardir. Bundan tashqari, bardoshlilik, ya'ni bardoshlilikni rivojlantirish yoshlarga o'z karyera yo'llaridagi muvaffaqiyatsizliklar va qiyinchiliklarni yengishga yordam beradi.

Tajribaviy o'rganish

Tajribaviy ta'lim o'quv jarayonida amaliy tajribalarning muhimligini ta'kidlaydi. Ushbu yondashuv quyidagilarni o'z ichiga oladi: Amaliyot va shogirdlik, ya'ni amaliy tajribalar yoshlarga nazariy bilimlarni real hayotda qo'llash imkonini beradi. Shuningdek, xizmat ko'rsatishni o'rganish, ya'ni jamoatchilik xizmati bilan shug'ullanish rahbarlik ko'nikmalarini va fuqarolik mas'uliyatini rivojlantirishga yordam beradi.

Madaniy kontekst

Madaniy omillar martaba muvaffaqiyati va yoshlar uchun mavjud bo'lgan yo'llar haqidagi tasavvurlarga ta'sir qiladi. Ushbu omillarni tushunish turli aholi qatlamlariga mos keladigan samarali dasturlarni ishlab chiqish uchun zarurdir. Asosiy jihatlariga quyidagilar kiradi: Madaniy qadriyatlar ya'ni turli madaniyatlar turli martaba yo'llari yoki ta'lim yutuqlariga ustuvorlik berishi mumkin, bu esa yoshlarning intilishlariga ta'sir ko'rsatadi. Jamiyat me'yorlari yoshlar uchun mavjud imkoniyatlarni va ularning ma'lum kasblarni egallashga tayyorligini shakllantirishi mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, yoshlarning kasbiy salohiyatini oshirishga qaratilgan zamonaviy tadqiqotlarning konseptual asoslari ta'lim, murabbiylik va tajribaviy ta'limni uyg'unlashtirgan

ko'p qirrali yondashuvning muhimligini ta'kidlaydi. Inson kapitali va ijtimoiy kognitiv nazariya kabi nazariyalardan foydalangan holda, ushbu tadqiqot yosh shaxslarning imkoniyatlarini kengaytirishda ko'nikmalarni rivojlantirish, shaxsiy samaradorlik va qo'llab-quvvatlovchi tarmoqlarning muhim rolini ta'kidlaydi. Bundan tashqari, u yoshlarning turli iste'dodlarini tarbiyalaydigan adolatli imkoniyatlarni yaratish uchun pedagoglar, siyosatchilar va jamoalar o'rtasida hamkorlikdagi sa'y-harakatlar zarurligini ta'kidlaydi. Oxir-oqibat, ushbu asosiy elementlarni shakllantirish kelajak avlodni zamonaviy ishchi kuchining murakkabliklari va kasbiy intilishlariga erishishga tayyorlash uchun zarurdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdullaeva, L. (2017). "Kasbiy ta'limda innovatsion yondashuvlar." *Journal of Education and Practice*, 8(15), 45-50.
2. Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought & action: A social cognitive theory*. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
3. Khamraev, A., & Mirzaev, U. (2018). "Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va ularning yoshlarni kasbiy tayyorlashdagi o'rni." Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim vazirligi.
4. Husniddinov, M. (2020). "Yoshlar va kasbiy ta'lim: Muammolar va yechimlar." Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.
5. Xolmatov, S., & Yuldasheva, D. (2021). "Yoshlar uchun kasbiy ko'nikmalarni rivojlantirish." O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi nashriyoti.
6. G'ulomov, I. (2019). "Kasbiy rivojlanish: Teoriya va amaliyot." Tashkent: Fan va texnologiya.
7. Аноркулов, С. (2021). Хронотоп как отличительная черта романного универсума ФМ Достоевского. *Просвещение и познание*, (5 (5)), 16-23.
8. Аноркулов, С. ПРОСВЕЩЕНИЕ И ПОЗНАНИЕ. ПРОСВЕЩЕНИЕ И ПОЗНАНИЕ Учредители: Прудник Ксения Евгеньевна, (5), 16-23.